

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29.06.1977, sp. zn. 2 Tzf 2/77, ECLI:CZ:NS:1977:2.TZF.2.1977.1

Číslo: 1/1978

Právní věta: I. Uzavírání smluv na úseku zahraničního obchodu je obstaráváním věci obecného zájmu ve smyslu § 160 odst. 1 tr. zák. Obstaráváním věci obecného zájmu je nejen rozhodování, ale i jiná činnost, která s plněním úkolů týkajících se věci obecného zájmu přímo souvisí, např. příprava podkladů pro rozhodnutí v daném případě pro uzavření smlouvy apod. Souvislost mezi přijímáním úplatku a obstaráváním věci obecného zájmu tu bude tehdy, jestliže úplatek má vztah k činnosti, která spadá pod obstarávání věci obecného zájmu. II. Přísnějším trestem ve smyslu § 259 odst. 4 tr. ř. je takový trest, který v době jeho uložení zhoršuje postavení obviněného vzhledem k trestu uloženému rozsudkem soudu prvního stupně. Není proto v rozporu se zákazem reformace in peius (§ 259 odst. 4 tr. ř.), jestliže odvolací soud uloží obviněnému trest propadnutí věci, který napadeným rozsudkem uložen nebyl, když současně podstatně zmírní nepodmíněný trest odnětí svobody uložený soudem prvního stupně, takže tresty uložené odvolacím soudem ve svém souhrnu nezhoršují postavení obviněného a nejsou přísnější než trest uložený soudem prvního stupně. 1)

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 29.06.1977

Spisová značka: 2 Tzf 2/77

Číslo rozhodnutí: 1

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Zákaz reformace in peius

Předpisy: 141/1961 Sb. § 259 odst. 4

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

K stížnosti pro porušení zákona podané generálním prokurátorem v neprospěch obviněného E. Nejvyšší soud ČSSR zrušil rozsudek krajského soudu v Bratislavě z 13. srpna 1976 sp. zn. 2 T 14/76, jakož i rozsudek Nejvyššího soudu SSR z 9. listopadu 1976 sp. zn. 1 To 58/76 a věc vrátil krajskému soudu v Bratislavě k novému projednání a rozhodnutí.

Z odůvodnění:

Rozsudkem krajského soudu v Bratislavě ze dne 13. srpna 1976 sp. zn. 2 T 14/76 byl obviněný E. D. uznán vinným trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví § 132 odst. 1 písm. a), odst. 4 tr. zák. a odsouzen podle § 132 odst. 4 tr. zák. k trestu odnětí svobody na osm roků se zařazením podle § 39a odst. 1, 2, 3 tr. zák. do druhé nápravně výchovné skupiny a podle § 49 tr. zák.

k trestu zákazu činnosti vedoucího hospodářského pracovníka v organizacích zahraničního a vnitřního obchodu na dobu tří roků. Podle § 229 tr. ř. byla poškozená organizace IMEX odkázána s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

Podle zjištění krajského soudu spáchal obviněný uvedený trestný čin tím, že jako pracovník obchodního podniku IMEX – dovoz a vývoz – Praha, odštěpný závod Bratislava, v různých pracovních funkcích od února roku 1971 do listopadu 1975 v Bratislavě a jinde při obchodních jednáních se zástupci obchodních kapitalistických podniků z Rakouska, Švýcarska a NSR v rozporu s předpisy, a to s výnosem ministerstva zahraničního obchodu č. 24 ze dne 25. 9. 1963 a s výnosem federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 6 ze dne 26. 4. 1974, si neoprávněně ve svůj prospěch sjednával a od zástupců zahraničních obchodních podniků přijímal různé finanční a věcné dary v celkové hodnotě 291 471 Kčs, tyto dary zatajil a použil ve svůj prospěch.

Kromě toho neodvedením devizových prostředků přijatých jako dar způsobil Státní bance československé devizovou škodu v celkové výši 37 630 Kčs, poněvadž tyto valuty směnil za československou měnu prostřednictvím soukromých osob.

Proti tomuto rozsudku krajského soudu v Bratislavě podal odvolání obviněný a poškozená organizace IMEX, dovoz a vývoz Praha. Nejvyšší soud SSR k odvolání obviněného zrušil napadený rozsudek ve výroku o vině i trestu a obviněného E. D. uznal na témž skutkovém podkladě vinným, že spáchal jednak trestný čin přijímání úplatku podle § 160 odst. 1, 2 tr. zák., jednak též trestný čin ohrožení devizového hospodářství podle § 146 odst. 1 tr. zák. Podle § 160 odst. 2 tr. zák. s použitím § 35 odst. 1 tr. zák. uložil obviněnému úhrnný trest odnětí svobody na tři roky se zařazením do první nápravně výchovné skupiny a podle § 49 odst. 1 a § 50 tr. zák. trest zákazu činnosti – pracoval na úseku čs. zahraničního obchodu – na tři roky. Odvolání poškozené organizace IMEX, dovoz a vývoz Praha, bylo podle § 256 tr. ř. zamítnuto.

Proti tomuto rozsudku Nejvyššího soudu SSR podal dne 5. května 1977, tedy ve lhůtě uvedené v § 272 tr. ř. v neprospěch obviněného E. D. generální prokurátor ČSSR stížnost pro porušení zákona, a to v ustanovením § 1 odst. 1 a § 2 odst. 5 tr. ř. Poukazuje v ní zejména na to, že i podle názoru Nejvyššího soudu SSR by mohlo jít o trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, kdyby bylo např. prokázáno, že obviněný jako protihodnotu za poskytnutý úplatek připravil podklady pro obchodní smlouvu jednostranně výhodnou pro zahraničního obchodního partnera nebo kdyby vypracoval nesprávnou cenovou kalkulaci k jednotlivým obchodním případům anebo označil vyvážené zboží za zboží nižší jakosti a naopak zboží dovážené za zboží vyšší jakosti apod. Vytýká přitom Nejvyššímu soudu SSR, že nezjišťoval, zda jednáním obviněného nedošlo v naznačeném směru k poškození československého zahraničního obchodu, ani věc nevrátil prvnímu soudu, aby on řízení doplnil, přestože je obecně známo, že dary (provize) poskytované obchodníky a obchodními společnostmi z kapitalistických států jsou vždy zakalkulovány v ceně zboží, takže činnost úplatkářů a pokoutních zprostředkovatelů se nutně nepříznivě promítá v materiální sféře čs. zahraničního obchodu. I kdyby však bylo možno souhlasit s názorem odvolacího soudu, že se obviněný na úkor majetku v socialistickém vlastnictví neoprávněně neobohatil, resp. že neoprávněně obohacení ke škodě tohoto majetku nelze obviněnému prokázat, ani v tom případě není podle názoru generálního prokurátora ČSSR rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR v souladu se zákonem. Pachatelem trestného činu přijímání úplatu podle § 160 tr. zák. může totiž být jen osoba, která věci obecného zájmu sama obstarává nebo při jejich obstarávání spolupůsobí, např. vykonáváním přípravných prací. Mezi přijetím úplatku a obstaráváním věcí obecného zájmu musí být souvislost. Zjišťování této souvislosti však bylo, jak se na to ve stížnosti pro porušení zákona poukazuje, v projednávané trestní věci opomenuto, neboť jinak by nemohl Nejvyšší soud SSR přehlédnout, že ve spise chybějí doklady o skutečné pracovní náplni obviněného E. D. v době, kdy byl zaměstnán u IMEXu, OZ v Bratislavě. Podle vlastních údajů obviněného měl pracovat ještě i v květnu 1977 jako referent pro dopravu, což by nasvědčovalo tomu, že v případech vývozu cukru a medu nemel s uzavíráním smluv nic

společného a že z tohoto důvodu vystupoval jako pokoutní zprostředkovatel zahraničního obchodu. Jako pokoutní proto, že podle platné právní úpravy (§ 2 vyhl. č. 136/1968 ve znění vyhl. č. 165/1969 Sb.) je zprostředkovatelská činnost v zahraničně obchodních vztazích jedním z druhů zahraničně obchodní činnosti, kterou mohou v zastoupení zahraničních podniků v ČSSR provádět jen čs. socialistické organizace, které k tomu obdrží zvláštní oprávnění. Takové oprávnění neměl IMEX a nemohl mít obviněný jako fyzická osoba. Dary, které obviněný v souvislosti s vývozem cukru a medu obdržel, byly tak ve skutečnosti zprostředkovatelskou provizí, tzn. výnosem neoprávněně prováděného soukromého výdělečného podnikání ve smyslu § 118 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. Obdobně z toho, že kromě jen krátké doby, kdy od poloviny roku 1971 měl zastávat funkci vedoucího obchodní skupiny 911 – Potraviny, byl obviněný později zařazen jen jako obchodní referent pro socialistické státy, a to až do konce roku 1974, resp. do 31. 5. 1974, podle stížnosti pro porušení zákona vyplývá, že ani v době svého působení mimo úsek zahraničního obchodu s kapitalistickými státy nepřijímal obviněný dary od kapitalistických firem v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu, ale vystupoval rovněž jako pokoutní zprostředkovatel.

Na základě těchto výtek a vysloveného právního názoru uzavírá generální prokurátor ČSSR, že kdyby byla náležitě zjištěna pracovní náplň obviněného E. D. v obchodní organizaci IMEX a také potřebným způsobem osvětlena jeho účast na jednotlivých kontraktech, mohl Nejvyšší soud SSR dospět po právní stránce k závěru, že obviněný se dopustil trestného činu nedovoleného podnikání podle § 118 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák., tedy trestného činu závažnějšího, než jakým je trestný čin přijímání úplatku. Z uvedených důvodů navrhl, aby Nejvyšší soud ČSSR vytýkané porušení zákona vyslovil, napadený rozsudek Nejvyššího soudu SSR zrušil a tomuto soudu uložil, aby ve věci znovu jednal a rozhodl.

Nejvyšší soud ČSSR přezkoumal na podkladě stížnosti pro porušení zákona správnost napadeného rozhodnutí, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a shledal, že zákon porušen byl.

Pokud se právního posouzení týká, výsledky dosud provedeného dokazování nedovolují učinit závěr o spáchání trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák., neboť nebylo prokázáno, že by se obviněný ke škodě majetku v socialistickém vlastnictví obohatil. Především totiž se nezjistilo, že by v rámci přípravy a při uzavření kterékoliv smlouvy došlo úmyslným působením obviněného k finančnímu poškození IMEXu, OZ v Bratislavě, nebo jiného našeho národního nebo družstevního podniku anebo socialistické organizace.

Souhlasit pak nelze s názorem, který spáchání trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 tr. zák. vyvozuje z toho, že na základě výnosu ministerstva zahraničního obchodu č. 24 ze dne 25. září 1963 i pozdějších směrnic federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 6 ze dne 5. března 1974 (uveřejněných ve věstníku tohoto ministerstva v částce 4 vydané 26. 4. 1974) nesmějí pracovníci při plnění úkolů zahraničního obchodu přijímat od cizinců dárkové předměty s výjimkou reklamních, drobných nebo upomínkových předmětů nepatrné hodnoty, a nebylo-li by vhodné přijetí daru odmítnout z důvodů zdvořilosti nebo zvyklostí v mezinárodním obchodě, jsou povinni to ohlásit, popřípadě takové dary odevzdat organizaci, za niž jednali, přičemž o způsobu použití odevzdaných darů příslušní rozhodnout vedení organizace. Vzpomenuté směrnice mají zabránit nekontrolovanému přijímání dárkových předmětů pracovníky, kteří přicházejí do styku se zástupci zahraničních firem, vůbec však se nedotýkají otázky, zda se takové dárkové předměty stanou, popř. kdy majetkem v socialistickém vlastnictví.

V souzeném případě navíc o dárkové předměty ve smyslu uvedených směrnic nešlo. Obviněný někdy jednorázově, jindy na několikrát přijímal zejména značné finanční částky, o nichž naprosto nelze říci, že je nemohl odmítnout ze zdvořilostních důvodů nebo s ohledem na zvyklosti v mezinárodním obchodním styku, zvláště potom, jestliže o poskytnutí peněz nebo věcí měl dokonce sám žádat. Pokud si obviněný takovým způsobem počínal v souvislosti s obstaráváním věcí obecného

zájmu, naplňuje jeho jednání podle názoru Nejvyššího soudu ČSSR, shodného s názorem zastávaným Nejvyšším soudem SSR, skutkovou podstatu trestného činu přijímání úplatků podle § 160 tr. zák. Právě proto, že šlo o úplatky, obviněný jejich přijetí neoznámil a učinit tak ani nemohl, aniž by zároveň neohlásil páchání trestné činnosti. Tyto úplatky pak nemohou být zdrojem majetku v socialistickém vlastnictví. O právní kvalifikaci obdobných jednání v případě, že by pachatel nejednal v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu, bude zmínka níže.

Stížností pro porušení zákona napadeným rozsudkem Nejvyššího soudu SSR ale přesto došlo i v právních závěrech k porušení zákona, a to především v ustanovení § 3 odst. 1 tr. zák. ve vztahu k trestnému činu přijímání úplatku. Nejvyšší soud SSR, aniž zdůvodnění svého názoru věnoval potřebnou pozornost, totiž právně posoudil jednání obviněného E. D. jako jeden trestný čin přijímání úplatku podle § 160 odst. 1, 2 tr. zák. Vycházel zřejmě z toho, že obviněný v trestné činnosti pokračoval od roku 1970, resp. 1971 až do roku 1975. Rozhodujícím znakem pokračování v trestném činu však je, že jednotlivé útoky pachatele na zájmy chráněné trestním zákonem, z nichž každý naplňuje znaky téhož trestného činu, jsou po subjektivní stránce spojeny jediným a týmž záměrem v tom smyslu, že pachatel již od začátku zamýšlí alespoň v nejhrubších rysech provedení i dalších útoků a že se po objektivní stránce, tj. z hlediska doby, místa a způsobu spáchání, tyto jednotlivé útoky jeví jako postupné realizování tohoto jediného záměru (srov. rozh. č. 3/1972 sb. rozh. tr.). Přes nedostatky v objasnění konkrétní pracovní náplně obviněného E. D. v době, kdy pracoval v IMEXu, OZ v Bratislavě, plyne z obžaloby i z napadeného rozsudku, že obviněný se měl trestné činnosti dopouštět v roce 1971, resp. začátkem roku 1972 a pak až koncem roku 1974 a v roce 1975. To je v podstatě v souladu s tím, že i podle ne zcela úplného posudku vypracovaného na obviněného ředitelem IMEXu, OZ v Bratislavě, dne 9. 3. 1976 a podle sdělení svědka W. V. měl být obviněný v roce 1972 nebo 1973 odvolán z funkce vedoucího referátu pro styk se zástupci kapitalistických firem a pověřen vedením obchodního oddělení pro styk se socialistickými státy, přičemž do dřívější funkce vedoucího oddělení pro kapitalistické státy se měl vrátit až v druhé polovině roku 1974. Uváží-li se značný časový odstup mezi činy obviněného a zejména též skutečnost, že obviněný byl přeražen na jinou funkci, s níž nebylo spojeno udržování oficiálních styků s obchodními partnery z kapitalistických států, a že nemohl ani vědět, zda vůbec a kdy se vrátí do dřívější funkce, jež mu umožňovala páchat trestnou činnost, nelze mít za prokázáno, že šlo o pokračování v jednom trestném činu, byť šlo vždy o nedovolené přijímání různých peněžních částek nebo jiných předmětů obviněným v souvislosti s přípravou, resp. uzavíráním obchodních smluv mezi IMEXem, OZ Bratislava, a některou kapitalistickou firmou.

Je zapotřebí ještě dodat, že rozlišujícím znakem mezi trestným činem přijímání úplatku podle prvního a druhého odstavce § 160 tr. zák. je okolnost, zda pachatel úplatek jen přijímá nebo si ho dá slíbit (§ 160 odst. 1) nebo úplatek žádá (§ 160 odst. 2), tzn. sám dá podnět k poskytnutí úplatku nebo slibu úplatku, což se může stát jak výslovnou žádostí o úplatek, tak také takovým jednáním, z něhož vychází najevo, že osoba obstarávající věci obecného zájmu úplatek očekává a chce. Ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud SSR sice činí závěr o tom, že obviněný E. D. úplatky přijímal a rovněž žádal, zatímco však v každém jednotlivém případě přesně označil, o jaký úplatek šlo, blíže neodůvodnil, čím bylo prokázáno, že obviněný všechny úplatky žádal. Také tento nedostatek musí být odstraněn, což se na prvním místě týká úplatků, jež nebyly předem domluveny ve formě určité „provize“.

Objektivní stránka trestného činu přijímání úplatku podle § 160 tr. zák. záleží v tom, že pachatel buď přijme nebo si dá slíbit úplatek, anebo úplatek žádá v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu. Pojem věcí obecného zájmu je mnohem širší než např. pojem plnění úkolu společnosti a státu v rámci pravomoci veřejného činitele (viz § 89 odst. 8 tr. zák.). Spadá sem obstarávání všech úkolů, na jejichž řádném splnění má zájem celá společnost nebo alespoň větší skupina občanů. V projednávaném případě obstarával z toho hlediska věci obecného zájmu nejen ten pracovník IMEXu,

OZ v Bratislavě, jenž byl oprávněn uzavírat příslušnou smlouvu se zahraničním partnerem, ale každý pracovník tohoto závodu, který se podílel na přípravě podkladů k obchodním smlouvám, na vypracovávání potřebných návrhů a vyjádření, nebo se zúčastnil předběžných jednání se zástupci zahraničních kapitalistických firem. To bude nutno mít na zřeteli při prováděném doplnění dokazování za účelem osvětlení, jaká byla účast obviněného E. D. při přípravě a uzavírání smluv uvedených pod bodem 1., popř. i pod bodem 2. obžaloby. Bez významu tu ovšem případně nemusí být ani ta okolnost, že později, zejména v době, kdy obviněný přijal úplatek, nezastával dřívější, ale již jinou, dokonce odpovědnější funkci.

Teprve kdyby nebyla zjištěna žádná souvislosti mezi přijetím určité peněžní částky nebo jiného předmětu a takovým jednáním obviněného E. D., které by bylo možno označit za obstarávání věcí obecného zájmu, muselo by se zkoumat, zda v jednání obviněného nešlo o jinou službu pro kapitalistického obchodního zástupce, a uvažovat o spáchání trestného činu nedovoleného podnikání podle § 118 tr. zák., pokud by jinak byly splněny všechny znaky skutkové podstaty tohoto trestného činu.

Neoprávněným soukromým výdělečným podnikáním by totiž mohlo být např. vykonávání zprostředkovatelské služby při uzavírání dodávkových smluv mezi zahraničním podnikem a příslušnou tuzemskou organizací oprávněnou k provádění zahraničně obchodní činnosti, poněvadž podle našeho právního řádu mohou přebírat a uskutečňovat zastoupení zahraničních podniků v ČSSR jen čs. socialistické organizace, které mají oprávnění k zahraničně zastupitelské činnosti (viz § 1 vyhl. ministra zahraničního obchodu č. 136/1968 Sb. o zastoupení zahraničních podniků v ČSSR při provádění zahraničního obchodu, ve znění vyhl. téhož ministra z 25. 11. 1969 č. 165).

Posléze došlo k porušení zákona v ustanovení § 259 odst. 4 tr. ř. Přísnějším trestem ve smyslu tohoto ustanovení je takový trest, který v době jeho uložení zhoršuje postavení obviněného vzhledem k trestu uloženému rozsudkem soudu prvního stupně (srov. I/1967 sb. rozh. tr.). Obviněnému E. D. uložil krajský soud trest odnětí svobody v trvání osmi let a trest zákazu činnosti. Další trest neuložil proto, že měl na zřeteli povinnost obviněného k náhradě škody, kterou rozkrádáním majetku v socialistickém vlastnictví způsobil IMEXu, OZ v Bratislavě. Jestliže v důsledku odchýlného právního názoru byl obviněný E. D. uznán odvolacím soudem vinným méně závažnými trestnými činy podle § 160 odst. 1, 2 a § 146 odst. 1 tr. zák. a odsouzen k trestu odnětí svobody jen v délce tří let, jakož i k trestu zákazu činnosti, mohl vedle tohoto trestu – zvláště když už ani otázka náhrady škody IMEXu nepřicházela v úvahu – uložit ohledně všech přijatých úplatků trest propadnutí věci, protože jeho účelem je, aby byl pachatel zbaven prospěchu získaného trestným činem, a podle okolností uložit i některý z takových dalších trestů, jímž by byl jednak odčerpán prospěch trestnou činností získaný, pokud by nemohl být zcela nebo zčásti odčerpán trestem propadnutím věci, jednak by byla postižena pachatelova ziskuchtivost (trest peněžitý, popř. trest propadnutí majetku nebo jeho části). V žádném případě by přece nemohlo dojít k zhoršení postavení obviněného tím, že by mu byl jako další trest uložen např. trest propadnutí věci, a to i kdyby se týkal všech přijatých úplatků, když na druhé straně bylo postavení obviněného výrazně zlepšeno v důsledku snížení trestu odnětí svobody o pět let. V této právní otázce zaujímá senát Nejvyššího soudu ČSSR stanovisko odchýlné od právního názoru vysloveného v rozhodnutí býv. Nejvyššího soudu z 26. 1. 1967 sp. zn. [Tzv 42/66](#) uveřejněném pod č. 31/1967 sb. rozh. tr.

1) Redakční poznámka: Právní názor vyslovený v druhé právní síti se odchyluje od názoru vysloveného v rozh. č. 31/1967 sb. rozh. tr.